

Łukasz Błaszczak

Zdolność rejestrowa jako przesłanka uzyskania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego na przykładzie osobowych spółek handlowych

I. Zakres przedmiotowy zdolności rejestrowej

Zdolność rejestrowa, jak sama nazwa sugeruje, wiąże się niewątpliwie z postępowaniem rejestrowym. Jej zakres przedmiotowy jest ograniczony nie tylko wskazanym postępowaniem, ale i przepisami je regulującymi. Kodeks postępowania cywilnego po wprowadzonych zmianach¹ uwzględnił postępowanie rejestrowe. Umieszczenie w kodeksie postępowania cywilnego w art. 694¹-694⁸ postępowania rejestrowego wskazuje, że ustawodawca zdecydował się zaliczyć to postępowanie do postępowania nieprocesowego. Postępowanie rejestrowe jest więc postępowaniem w sprawach o wpis do rejestru prowadzonego przez sąd, a więc obejmuje postępowanie o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego lub innego rejestru prowadzonego przez sąd². **I tylko w takim wypadku wydaje się**

¹ Dział VI dodany ustawą z dnia 20.08.1997 r., o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. Nr 121, poz. 769) w brzmieniu ustawy z dnia 30.11.2000 r. (Dz.U. Nr 114, poz. 1193).

² Tak M. L e ś n i a k, *Postępowanie w sprawach o wpis w Krajowym Rejestrze Sądowym*, Przegląd Prawa Handlowego 2001, nr 5, s. 11; odmienne stanowisko wyraził SN w postanowieniu z dnia 16 kwietnia 1997 r. I CZ 24/97, OSN 1997, nr 11, poz. 168, a mianowicie stwierdził, że postępowaniem rejestrowym jest postępowanie zarówno dotyczące wpisu do rejestru podmiotu, jak i podmiotu już wpisanego do rejestru, bez względu na przedmiot tego postępowania; podobnie J. S i e Ń c z y ł o - C h ł a b i c z, E. B i e n i e k - K o r o n k i e w i c z, *Postępowanie w sprawach o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego*,

dopuszczalne posługiwanie się pojęciem zdolności rejestrowej. Źródłami prawa decydującymi o jej istnieniu, pomimo braku ustawowej definicji, są nie tylko przepisy kodeksu postępowania cywilnego (art. 694¹-694⁸), ale także przepisy regulujące ustrój podmiotów wpisywanych do rejestru, np. kodeks spółek handlowych³. Kluczową w hierarchii źródeł jest jednak ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym⁴, natomiast rozporządzenia wydawane na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawach w celu ich wykonania zajmą ostatnie miejsce w kolejności ich zastosowania. Zakres przedmiotowy zdolności rejestrowej, jak z powyższego wynika, ograniczony jest tylko i wyłącznie do postępowania rejestrowego.

II. Zakres podmiotowy zdolności rejestrowej

Zakres podmiotowy zdolności rejestrowej wyznaczają przepisy art. 36, 49 i 56 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym. Przyjmuje się, że skoro strona jest legitymowana do wzięcia udziału w postępowaniu rejestrowym i może być zaliczona do jednej z kategorii podmiotów wymienionych w artykułach wskazanych wyżej, to w tym znaczeniu jest jej przypisana zdolność rejestrowa⁵. Artykuł 36 KRS wskazuje, że do rejestru przedsiębiorców wpisuje się osoby fizyczne, spółki jawne, spółki partnerskie, spółki komandytowe, spółki komandytowo-akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki akcyjne, spółdzielnie, przedsię-

Radca Prawny 2003, nr 2, s. 15; jeszcze inny pogląd reprezentuje A. B a r a ń s k a, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, Suplement. Komentarz*, t. II, pod red. K. Piaseckiego, Warszawa 2001, s. 79. Przyjęcie, że postępowanie o wpis do KRS nie kwalifikuje się jako postępowanie nieprocesowe jest poglądem nie do zaakceptowania, albowiem pozostaje w sprzeczności z dyspozycją przepisu art. 694¹ k.p.c.

Znane są także inne rejestry prowadzone w trybie administracyjnym, np. rejestr związków wyznaniowych prowadzony przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji na podstawie ustawy z dnia 17.05.1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznanie (Dz.U. z 2000 r. Nr 26, poz. 319), rejestr instytucji kultury prowadzony przez organizatorów kultury na podstawie ustawy z dnia 2.5.1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2001 r. Nr 13, poz. 123).

³ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. Nr 94, poz. 1037).

⁴ Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. Nr 121, poz. 769).

⁵ E. N o r e k, *Krajowy Rejestr Sądowy i postępowanie rejestrowe*, Warszawa 2001, s. 61.

biorstwa państwowe, jednostki badawczo-rozwojowe, przedsiębiorców określonych w przepisach o zasadach prowadzenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalności gospodarczej w zakresie drobnej wytwórczości przez zagraniczne osoby prawne i fizyczne, zwane dalej przedsiębiorcami zagranicznymi, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, stowarzyszenia, organizacje społeczne i zawodowe, fundacje oraz publiczne zakłady opieki zdrowotnej⁶, oddziały przedsiębiorców zagranicznych działających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, główne oddziały zagranicznych zakładów ubezpieczeń. Artykuł 49 KRS zawiera rejestr stowarzyszeń i innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji, publicznych zakładów opieki zdrowotnej podlegających obowiązkowi wpisu do rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej, natomiast art. 56 KRS wymienia dłużników niewypłacalnych. Przedstawiając poszczególne podmioty wskazane w artykułach ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym, nie można zgodzić się z poglądem zaprezentowanym powyżej, jakoby fakt wyszczególnienia w artykułach 36, 49 i 56 określonych podmiotów przemawiał za przyznaniem im zdolności rejestrowej. Wykładnia semantyczna przepisu art. 56 KRS nakazuje przyznanie zdolności rejestrowej nie dłużnikom niewypłacalnym, lecz ich wierzycielom, albowiem z mocy ustawy legitymacja (procesowa) do podjęcia czynności procesowych przysługuje tylko i wyłącznie wierzycielom⁷. Okoliczność, że dłużnicy niewypłacalni zostaną objęci wpisem do Krajowego Rejestru Sądowego nie jest przesłanką przemawiająca za przypisaniem im zdolności rejestrowej. Również, ograniczając się wyłącznie do problematyki osobowych spółek handlowych, z uwagi na ramy tematyczne niniejszego artykułu, należy podnieść, że także w ich przypadku nie można posłużyć się pojęciem zdolności rejestrowej, przynajmniej przed dokonaniem wpisu do rejestru, który w odniesieniu do każdej ze spółek osobowych ma charakter

⁶ W odniesieniu do niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej rejestr prowadzi wojewoda, a w niektórych przypadkach Minister Zdrowia i Opieki Społecznej na podstawie art. 12 ust 3 i art. 4 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej (Dz.U. Nr 91, poz. 408).

⁷ W myśl art. 56 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym „[n]a wniosek wierzyciela posiadającego tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko osobie fizycznej wpisuje się do rejestru dłużników niewypłacalnych dłużnika, który w terminie 30 dni od daty wezwania do spełnienia świadczenia nie zapłacił należności stwierdzonej tytułem wykonawczym”.

konstytutywny (a więc prawotwórczy). Kwestia natomiast fazy przedrejestracyjnej i przypisanie legitymacji procesowej, a co za tym idzie zdolności rejestrowej, zostanie omówiona poniżej. Na podstawie powyższych uwag nasuwa się spostrzeżenie, że zakres podmiotowy zdolności rejestrowej nie w każdym wypadku, a przynajmniej na przykładach wskazanych wyżej, będzie wynikał z zaszeregowania określonych podmiotów do tych, które podlegają wpisowi do rejestru. Jednoznacznie można powiedzieć, że zakres podmiotowy zdolności rejestrowej nie obejmie każdej osoby fizycznej i prawnej, lecz tylko te, które mogą brać udział w postępowaniu rejestrowym jako jego uczestnicy, nie zawsze zresztą objęci wpisem. Przykładem takich uczestników są: spółka kapitałowa w organizacji (art. 162 k.s.h.), komitet założycielski stowarzyszenia⁸, wierzyciel niewypłacalnego dłużnika (art. 56 KRS), organ założycielski przedsiębiorstwa państwowego (art. 45 ust. 8 KRS).

Kryterium podmiotowe zdolności rejestrowej sprowadza się więc nie tyle do (podmiotu) osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą lub zawodową (przedsiębiorcy), ile do osoby, która w najbliższej przyszłości ma zamiar we własnym imieniu podjąć się prowadzenia działalności gospodarczej⁹. Stanowisko takie jest w pełni uzasadnione. Zauważyć należy, że w świetle przepisu art. 43¹ k.c. status przedsiębiorcy nie wiąże się z dopełnieniem żadnych formalności¹⁰, np.: wpisem do odpowiedniego rejestru. Odmiennie przedstawia się rzecz w świetle poprzednio obowiązującej ustawy – Prawo działalności gospodarczej, jak i obecnie obowiązującej ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, gdzie, zdaniem niektórych autorów¹¹, przyznanie statusu przedsiębiorcy wiąże się z uzyskaniem wpisu do odpowiedniego rejestru¹².

⁸ Artykuł 12 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. Nr 20, poz. 104 z późn. zm.).

⁹ Tamże, s. 65.

¹⁰ W. Popiołek, [w:] K. Pietrzykowski, *Kodeks cywilny. Komentarz, Supplement*, Warszawa 2003, s. 16.

¹¹ Zob. P. Bielski, *Podstawy organizacji i funkcjonowania rejestru przedsiębiorców – wybrane zagadnienia*, Rejent 2000, nr 2; E. Bieniek-Koronkiewicz, J. Sieńczyło-Chlabicz, *Skutki wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego*, Glosa 2002, nr 8; J. Frąckowiak, *Ustawodawstwa dotyczące przedsiębiorców pod rządami zasady jedności prawa cywilnego*, Przegląd Prawa Handlowego 2000, nr 11.

¹² Zob. W. Popiołek, *op. cit.*, s. 16.

III. Zdolność sądowa a zdolność rejestrowa. Czy można powiedzieć, że zdolność rejestrowa wynika ze zdolności sądowej i czy jest jednym ze szczególnych rodzajów zdolności sądowej?

Dotychczasowy wniosek dotyczący zdolności rejestrowej sprowadza się do tego, że jest to zdolność niezdefiniowana¹³, przypisana określonym podmiotom w postępowaniu uregulowanym przepisami kodeksu postępowania cywilnego. Udzielając natomiast odpowiedzi na pytanie, czy zdolność rejestrowa wynika ze zdolności sądowej i czy jest jej szczególnym rodzajem, należałoby zacząć od definicji zdolności sądowej. Otóż przepis art. 64 § 1 k.p.c. stanowi, że każda osoba fizyczna i prawna ma zdolność do występowania w procesie jako strona. Paragraf drugi tego przepisu przyznaje zdolność sądową także organizacjom społecznym, choćby nie posiadały one osobowości prawnej. Można powiedzieć, że zdolność sądowa to zdolność posiadania praw i obowiązków w zakresie prawa procesowego¹⁴.

Spółki osobowe: jawna, partnerska¹⁵, komandytowa i komandytowo-akcyjna¹⁶ zostały wyposażone w zdolność sądową. Tyle tylko, że przyznanie zdolności nie wynikało z mocy przepisu art. 64 § 1 i 2 k.p.c., lecz z art. 8 § 1 k.s.h.¹⁷ Upodmiotowienie osobowych spółek handlowych oznacza między innymi to, że każda z nich może być podmiotem praw i obowiązków i ma możliwość samodzielnego działania na gruncie prawa materialnego. W związku z tym musi mieć także możliwość obrony swoich praw i zapewnioną ochronę na drodze sądowej¹⁸. Spółki osobowe mogą

¹³ Nie mająca żadnej ustawowej definicji, pozostawiona doktrynalnemu ujęciu, np. E. Norek, *op. cit.*, s. 60-69.

¹⁴ W. Broniewicz, *Zdolność sądowa i zdolność arbitrażowa a zdolność prawna*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego 1973, nr 99, s. 97. Autor przedstawia także inne ujęcie zdolności sądowej jako zdolności posiadania praw, obowiązków i ciężarów procesowych oraz znajdowania się w sytuacji stanowiącej bierny odpowiednik prawa do powództwa. Takie ujęcie zdolności sądowej uważa za zasadnicze.

¹⁵ Spółka partnerska wprowadzona do kodeksu spółek handlowych; regulacja kodeksu handlowego nie zawierała unormowań odnoszących się do tego typu spółki.

¹⁶ Spółka komandytowo-akcyjna również wprowadzona została po raz pierwszy do kodeksu spółek handlowych, nie mając wcześniej regulacji prawnej. Kodeks handlowy wyróżniał tylko i wyłącznie spółkę jawną, komandytową, spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością i akcyjną.

¹⁷ R. Flejszar, *Zdolność sądowa przedsiębiorcy*, Prawo Spółek 2001, nr 7-8, s. 67.

¹⁸ R. Flejszar, *op. cit.*

pozywać i być pozywane, a więc mają zdolność sądową w rozumieniu art. 64 k.p.c., a na podstawie przepisu art. 8 § 1 k.s.h. „[s]półka osobowa może we własnym imieniu nabywać prawa, w tym własność nieruchomości i inne prawa rzeczowe, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywana”. W przypadku spółek osobowych istotną kwestią jest także moment, od którego spółki jako ułomne osoby prawne wyposażone są w zdolność sądową. Otóż przyjmuje się, że decyduje o tym wpis do Krajowego Rejestru Sądowego. Od momentu dokonania wpisu spółki zostają upodmiotowione, a więc stają się podmiotem praw i obowiązków nie tylko na gruncie prawa materialnego, ale również procesowego¹⁹. Jeżeli przyjmujemy zdolność sądową spółek osobowych jako jeden z podstawowych ich atrybutów, to należy zauważyć, że są także wyposażone w zdolność upadłościową, układową i egzekucyjną²⁰. Z całą pewnością zdolności rejestrowej osobowych spółek handlowych nie można wyprowadzić z art. 8 k.s.h., gdyż nie stanowi on w żaden sposób o postępowaniu przed sądem rejestrowym. Kodeksowe wskazanie odnoszące się zarówno do strony czynnej, jak i biernej procesu (pozywane i pozywa-

¹⁹ W przypadku **spółki jawnej**, spółka jawna powstaje z chwilą rejestracji (Dz.U. z 2003 r. Nr 229, poz. 2276). Dotychczas stanowisko doktryny przyjmowało, że spółka jawna powstaje z chwilą podpisania umowy spółki; zob. J. S z c z o t k a, *Spółka jawna*, Bydgoszcz 2003, s. 67; A. K i d y b a, *Prawo handlowe*, Warszawa 2001, s. 207-208.

W przypadku **spółki komandytowej** wpis do rejestru ma charakter konstytutywny, co oznacza, że spółka powstaje z chwilą rejestracji; zob. A. K a p p e s, *Spółka komandytowa*, Warszawa 1999, s. 28.

W przypadku **spółki partnerskiej** również decydującym jest wpis do rejestru, co oznacza, że spółka powstaje dopiero z chwilą rejestracji; zob. S. S o ł t y s i ń s k i, [w:] S. S o ł t y s i ń s k i, A. S z a j k o w s k i, A. S z u m a ń s k i, J. S z w a j a, *Kodeks spółek handlowych*, t. I, *Komentarz*, Warszawa 2001, s. 469.

W przypadku **spółki komandytowo-akcyjnej** wpis do rejestru również jest obligatoryjny dla powstania samej spółki; zob. J. B i e n i e k, M. B i e n i e k, *Spółka komandytowo-akcyjna*, Warszawa 2002, s. 49.

²⁰ Odnośnie do zagadnień procesowych dotyczących spółek osobowych; zob. H. M ą d r z a k, *Pozycja osobowych spółek handlowych w postępowaniu cywilnym (na przykładzie spółki jawnej)*, Kodeks spółek handlowych, Studia i materiały, Poznań-Kluczbork 2001. Autor podejmuje kwestie istnienia spółki jawnej na tle procedury cywilnej, z uwzględnieniem problemu bytu procesowego i istnienia jako strony procesowej; ponadto odnośnie do zagadnień procesowych z pogranicza osobowych spółek handlowych zob. Ł. B ł a s z c z a k, *Spółka jawna i komandytowa – wybrane zagadnienia na tle procedury cywilnej*, *Radca Prawny* 2003, nr 1, s. 48.

jące) nie może być w swym zakresie prawnym rozszerzone na postępowanie nieprocesowe. Nawet w drodze ostrożnej analogii trudno byłoby o wnioszek, że zdolność sądowa wynikająca z przepisu art. 8 k.s.h. odnosi się także do postępowania nieprocesowego – rejestrowego. Inną niezwykle ważną kwestią, o której poniżej, jest okoliczność, że dotychczasowe uwagi w przedmiocie zdolności rejestrowej prowadzą do wniosku, że zdolności tej nie sposób przypisać w ogóle spółkom osobowym, przynajmniej jeżeli chodzi o moment rejestracji i postępowania rejestracyjnego²¹.

W przypadku zdolności sądowej jako kwalifikacji strony lub uczestnika postępowania, należy pamiętać, że odnosi się ona nie tylko do postępowania rozpoznawczego, ale także do egzekucyjnego, upadłościowego i naprawczego. Zdaniem H. Mądrzaka, „obok zdolności sądowej można mówić także o zdolności egzekucyjnej, upadłościowej i układowej, przy czym wszystkie te zdolności bierne są różnymi przejawami jednej i tej samej kategorii pojęciowej. Jej rozumienie i zakres powinny być z założenia takie same we wszystkich postępowaniach, niezależnie od rodzaju i trybu, w jakim się toczą”²². Podobne jest stanowisko A. Harla, zajmującego się problematyką zdolności sądowej²³. Autor wywodzi, że zdolność sądowa to zdolność do występowania w roli wnioskodawcy lub uczestnika w postępowaniach rejestrowych. Jak wynika ze stanowiska wspomnianych autorów, nie ulega wątpliwości, że zdolność sądowa jest także przypisana uczestnikom postępowania rejestrowego, aczkolwiek, jeśli uznamy spółki osobowe, w myśl przepisu art. 694³ § 2 k.p.c., za uczestników postępowania rejestrowego, to należy zwrócić uwagę, że zdolność sądową, jak również prawną nabędą dopiero z chwilą dokonania wpisu do rejestru. Zatem w momencie dokonywania czynności procesowych w postaci złożenia wniosku o rejestrację, zdolność sądowa

²¹ Odmienne stanowisko zaprezentowali: L. Ciulkin, A. Jakubecki, N. Kowal, *Krajowy Rejestr Sądowy i postępowanie rejestrowe. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2002, s. 205.

²² H. Mądrzak, *Zdolność prawna a zdolność sądowa (uwagi wokół upodmiotowienia niektórych struktur organizacyjnych w prawie cywilnym i procesowym)*, II Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej. Referaty i Opracowania, Poznań-Kluczbork 1999, s. 173.

²³ A. Harl, *Zdolność sądowa w świetle obowiązujących przepisów prawnych*, Studia Prawnicze 1986, nr 3-4, s. 309.

nie zostanie przypisana uczestnikom (jeśli za uczestników w rozumieniu art. 694³ § 2 k.p.c. uznamy spółki osobowe), dlatego też ostatecznie nie można przesadzić kwestii, że zdolność rejestrowa wynika ze zdolności sądowej i obejmuje jej zakres zarówno podmiotowy, jak i przedmiotowy. Nie można również jednoznacznie powiedzieć, że zdolność rejestrowa jest szczególnym rodzajem zdolności sądowej. Już przykład osobowych spółek handlowych skłania do zajęcia stanowiska zaprzeczającego powiązaniom zdolności rejestrowej i sądowej. Okoliczność, że uczestnik ma zdolność sądową nie przemawia za tym, iż ma zdolność rejestrową. I odwrotnie, jeżeli ma zdolność rejestrową, to nie zawsze posiada zdolność sądową, np. organ założycielski przedsiębiorstwa państwowego.

IV. Zdolność rejestrowa i legitymacja procesowa osobowych spółek handlowych

1. Na przykładzie spółki jawnej

Przepis art. 26 § 3 stanowi, że każdy wspólnik ma prawo i obowiązek zgłoszenia spółki do rejestru. Spółka jawna powstaje z chwilą wpisu do rejestru (art. 25¹ § 1 k.s.h.)²⁴. Moment jej powstania jest niezwykle istotny z uwagi na kwestię zdolności rejestrowej. Pamiętać należy, że wniosek do rejestru składają wspólnicy; takiego określenia używa kodeks spółek handlowych. Moim zdaniem, zwrot określony w przepisie art. 26 § 3 k.s.h. jest nieprecyzyjny, chociażby dlatego, że przed rejestracją nie mamy do czynienia ze spółką jako podmiotem praw i obowiązków. Spółka uzyskuje podmiotowość prawną dopiero z chwilą wpisu do rejestru, od tego momentu jest podmiotem wyposażonym w zdolność prawną, zdolność do czynności prawnych, zdolność sądową i zdolność procesową. Ponieważ jest ułomną osobą prawną, przepis art. 33¹ § 1 k.c. ma do niej zastosowanie dopiero z chwilą wpisu do rejestru²⁵. Nałożenie na każdego wspólnika obowiązku zgłoszenia spółki do rejestru wspiera tezę, że spółka

²⁴ Przepis art. 25¹ § 1 k.s.h. został wprowadzony ustawą z dnia 12 grudnia 2003 r., o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2003 r. Nr 229, poz. 2276).

²⁵ Natomiast według koncepcji A. Kleina spółki jawne są osobami prawnymi, którym prawo polskie wyraźnie przyznaje osobowość prawną; A. K l e i n, *Ewolucja instytucji osobowości prawnej, Tendencje rozwoju prawa cywilnego*, Wrocław 1983, s. 54 i nast.

powstaje przed wpisem do rejestru²⁶. Oczywiście, skoro spółka jako podmiot praw i obowiązków nie istnieje przed dokonaniem rejestracji, to należy zauważyć, że nie może być uczestnikiem postępowania rejestrowego. Uczestnikami postępowania rejestrowego są osoby, które kodeks spółek handlowych określa jako wspólników. Zatem nie spółce przypiszemy zdolność rejestrową, lecz tym, którzy dokonują czynności w postępowaniu rejestrowym, natomiast legitymacja procesowa osób działających w tym postępowaniu nie będzie wynikać z przepisów ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym, lecz z przepisu art. 26 § 3 k.s.h.

2. Na przykładzie spółki partnerskiej

Spółka partnerska podobnie jak jawna powstaje z chwilą wpisu do rejestru (art. 94 k.s.h.). Prawo i obowiązek zgłoszenia spółki do rejestru spoczywa na każdym partnerze. Nałożenie powyższego obowiązku co prawda nie jest wprost sformułowane, ale wynika z przepisu art. 26 § 3 k.s.h. w zw. z art. 89 k.s.h. Jeżeli chodzi o spółkę partnerską, wątpliwości powstają również co do momentu przed dokonaniem rejestracji. W doktrynie przyjęty jest pogląd, że do spółki partnerskiej przed rejestracją stosuje się przepisy o spółce cywilnej, a w niektórych przypadkach zasadne jest stosowanie przepisów o spółce docelowej²⁷. Oczywiście, jeśli uznalibyśmy spółkę cywilną za podmiot prawa, to zdolność rejestrową należałoby przypisać nie poszczególnym partnerom, lecz spółce cywilnej. Jednak na gruncie obecnie obowiązujących regulacji prawnych spółka cywilna nie jest podmiotem prawa, więc uczestnikami postępowania rejestrowego są tylko i wyłącznie partnerzy, którym przyznana jest legitymacja procesowa, a co za tym idzie zdolność rejestrowa. W przypadku spółki partnerskiej, z jednej strony, zdolność rejestrowa przypisana zostanie każdemu z partnerów, z drugiej, *per analogiam* może być także przypisana do organu, jakim jest zarząd. Koncepcja zdolności rejestrowej zarządu jest nie do przyjęcia z uwagi na fakt, że organ nie może być wyposażony w jakąkolwiek zdolność, albowiem zdolność wiąże się zawsze z podmio-

²⁶ Zob. J. Szczęotka, *op. cit.*, s. 64. Autor taką tezę wysuwa na tle poprzedniego stanu prawnego. Jednak zwrot w art. 26 § 3 k.s.h. sugeruje, że spółka powstaje wcześniej niż z momentem rejestracji.

²⁷ S. Sołtyński, *op. cit.*, s. 470.

tem, w którego imieniu działa organ. Skoro zdolność wiąże się z podmiotem, to na pewno nie ze spółką partnerską, która powstaje dopiero z chwilą wpisu do rejestru. W konsekwencji można wyciągnąć wniosek, że zdolność rejestrowa nie może być przypisana organom, lecz wyłącznie partnerom²⁸.

3. Na przykładzie spółki komandytowej

Spółka komandytowa powstaje z chwilą wpisu do rejestru (art. 109 § 1 k.s.h.). Wpis do rejestru ma charakter obligatoryjny (obowiązkowy) i konstytutywny²⁹. Uprawnieni do zgłoszenia wniosku o wpis do rejestru spółki komandytowej są wspólnicy, którzy z tą chwilą stają się jednocześnie uczestnikami postępowania rejestrowego. Spółka komandytowa przed rejestracją określana jest również jako spółka komandytowa w organizacji³⁰, aczkolwiek kodeks spółek handlowych posługuje się tym pojęciem tylko w odniesieniu do kapitałowych spółek handlowych. Jednocześnie należy zauważyć, że spółki kapitałowe w organizacji wyposażone są w podmiotowość prawną, natomiast osobowe spółki w organizacji³¹ takiej podmiotowości nie mają. Jeśli nie mają podmiotowości, to tym samym zdolność rejestrowa nie przysługuje spółce, lecz wspólnikom, również tym, którzy wskazani są w umowie jako komandytariusze.

²⁸ Uwagi odnośnie do zarządu w spółce partnerskiej zob. M. A s ł a n o w i c z, *Spółka partnerska*, Warszawa 2004, s. 166 i nast.

²⁹ J. S z w a j a, [w:] S. S o ł t y s i ń s k i, A. S z a j k o w s k i, A. S z u m a ń s k i, J. S z w a j a, *Kodeks spółek handlowych*, t. I, *Komentarz*, Warszawa 2001, s. 558.

³⁰ J. S z w a j a, *op. cit.*, s. 554; również podobne stanowisko zajmuje A. K a p p e s, *op. cit.*, s. 29 i nast.; za koncepcją spółki komandytowej w organizacji opowiadają się także J. J a c y z y n, S. K r z e ś, E. M a r s z a ł k o w s k a - K r z e ś, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2001, s. 202.

³¹ Więcej na temat osobowych spółek w organizacji: S. W ł o d y k a, *Problem osobowych spółek w organizacji*, Rejent 2003, nr 6, s. 262 i nast.; ponadto M. T a r s k a, *Podmiotowość prawna spółki kapitałowej w organizacji*, PUG 2001, nr 5, s. 15, natomiast A. K i d y b a, *Atypowe spółki handlowe*, Kraków 2001, s. 127 twierdzi, że podstawowymi konsekwencjami uzyskania statusu spółki w organizacji powinno być stosowanie przepisów dotyczących spółki z o.o. lub akcyjnej po wpisie do rejestru, uzyskanie numeru REGON, otrzymanie numeru NIP, utworzenie rachunku bankowego, działanie pod firmą z dodatkiem spółka w organizacji. Z całą pewnością elementy wskazane przez A. Kidybę nie mają zastosowania do spółek osobowych w tzw. organizacji.

4. Na przykładzie spółki komandytowo-akcyjnej

Spółka komandytowo-akcyjna uzyskuje podmiotowość prawną z chwilą wpisu do rejestru, a więc od tego momentu może podejmować skuteczne czynności prawne we własnym imieniu. Wpis spółki stanowi zakończenie procesu jej tworzenia. Jednak w przeciwieństwie do innych osobowych spółek handlowych, spółka komandytowo-akcyjna powinna zostać zgłoszona do rejestru w terminie 6 miesięcy od daty sporządzenia statutu, gdyż w powyższym przypadku art. 325 § 1 w zw. z art. 126 § 1 pkt 2 jako przepis szczególny wyklucza zastosowanie art. 22 KRS³². Od momentu podpisania statutu w formie aktu notarialnego do momentu rejestracji spółki komandytowo-akcyjnej mamy do czynienia ze spółką komandytowo-akcyjną w organizacji³³. Jednak w odniesieniu do tej kwestii doktryna nie zajmuje jednolitego stanowiska. Za spółkami osobowymi w organizacji, zdaniem A. Szajkowskiego, przemawia fakt, że spółki osobowe powstają dopiero z chwilą rejestracji³⁴. Argumenty przeciwko istnieniu spółki komandytowo-akcyjnej w organizacji opierają się przede wszystkim na przepisie art. 11 k.s.h., który odnosi się do spółek kapitałowych w organizacji, przyznając im jednocześnie podmiotowość prawną. W odniesieniu do spółki komandytowo-akcyjnej (i pozostałych spółek osobowych) brak jest takiej regulacji. Tym bardziej, że podmiotowość prawną uzyskują one dopiero z momentem wpisu do rejestru. Gdyby ustawodawca poza spółkami kapitałowymi zdecydował się objąć także regulacją spółki osobowe, z całą pewnością uczyniłby to. Aktualnie proponuje się używania określenia nie spółka osobowa w organizacji, lecz spółka osób w stadium wstępnym³⁵. I tak też, poza wskazaną powyżej spółką komandytowo-akcyjną w organizacji, możemy mieć do czynienia ze spółką

³² J. Bieniek, M. Bieniek, *op. cit.*, s. 49.

³³ Zob. A. Szumański, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szawała, *Kodeks spółek handlowych*, t. I, *Komentarz*, s. 688; ponadto podobne stanowisko zajmują J. Bieniek, M. Bieniek, *op. cit.*, s. 38. S. Sołtysiński uznał problem osobowych spółek w organizacji za otwarty, co przemawiałoby za tym, że dopuszcza taką formę; zob. S. Sołtysiński, *Kodeks spółek handlowych, Podstawowe założenia*, PiP 2000, z. 11, s. 18.

³⁴ Zob. A. Szajkowski, *Formy ustrojowe spółek handlowych*, PiP 2001, nr 8, s. 17.

³⁵ Zob. S. Włodzka, *Problem osobowych spółek w organizacjach*, Rejent 2003, nr 6, s. 268; podobnie W. Popiołek, *Kodeks spółek handlowych, Nowy Przegląd Notarialny* 2000, nr 5-6, s. 14 i nast.

komandytowo-akcyjną w stadium wstępnym, w zależności który pogląd uznamy za słuszny. Zasadniczo nie ma wątpliwości co do tego, że zdolność rejestrową przypiszemy komplementariuszom, jednak wątpliwość sprowadza się do kwestii, czy także można ją przypisać akcjonariuszom. Otóż, o ile na gruncie spółki komandytowej nie ma wątpliwości, że prawo do złożenia wniosku o wpis do rejestru (a więc *de facto* zdolność rejestrowa) przysługuje też komandytariuszom z mocy przepisu art. 26 § 3 k.s.h. w zw. z art. 103 k.s.h., o tyle w spółce komandytowo-akcyjnej przepis art. 26 § 3 k.s.h. nie będzie miał zastosowania do akcjonariuszy. Zdaniem jednak A. Szumańskiego³⁶, „prawa z akcji powstaną dopiero z chwilą rejestracji spółki komandytowo-akcyjnej, to jednak przed tym momentem akcjonariusze stali się już współnikami spółki komandytowo-akcyjnej. Z pewnością dotyczy to tych akcjonariuszy, którzy podpisali statut i uzyskali przez ten fakt status założycieli spółki. Odmówienie im prawa do rejestru wymagałoby jednak specjalnej normy prawnej, której nie ma”. Przyjmując pogląd autora, należałoby wysunąć wniosek, że pomimo braku bezpośredniej legitymacji akcjonariuszy do złożenia wniosku o wpis do rejestru, wynikającej z przepisów kodeksu spółek handlowych, zdolność rejestrową można im przypisać. Tym bardziej, że objęcie akcji następuje także przed zgłoszeniem, ponieważ spółka obowiązana jest wykazać przed sądem rejestrowym pokrycie akcji przynajmniej w 1/4 ich wartości nominalnej.

5. Zdolność rejestrowa a spółki osobowe

Analizując pojęcie zdolności rejestrowej na przykładzie osobowych spółek handlowych, nie można mieć wątpliwości, że dopóki nie mają podmiotowości prawnej, to zdolności rejestrowej nie można im przypisać. Ponadto zdolność rejestrowa wiąże się nieodłącznie z postępowaniem rejestrowym i faktem bycia uczestnikiem. Spółka osobowa: jawna, partnerska, komandytowa i komandytowo-akcyjna, pomimo tego, że jest ułomną osobą prawną, do której mają zastosowanie przepisy dotyczące osób prawnych (art. 33¹ § 1 k.c.), nie ma legitymacji procesowej do złożenia wniosku o wpis do rejestru. Legitymacja przysługuje wspólnikom, uczestnikom postępowania rejestrowego, na mocy przepisów kodeksu spółek handlowych.

³⁶ A. Szumański, *op. cit.*, s. 682.

V. Podsumowanie

Podejmując się ostatecznego zdefiniowania zdolności rejestrowej, wypada podnieść, że podmioty, którym ona przysługuje, posiadają zdolność prawną³⁷, zdolność do czynności prawnych, zdolność sądową³⁸ i zdolność procesową. Wskazane przymioty strony bądź uczestnika postępowania rejestrowego nie przemawiają za przyznaniem im zdolności rejestrowej. Są niewątpliwie istotnymi atrybutami podmiotu biorącego udział w postępowaniu, ale w przypadku zdolności rejestrowej nie stanowią jej „ogniwa pochodnego”. Zdolność rejestrową posiadać będą nie tylko osoby fizyczne, ale również spółki kapitałowe w organizacji, którym kodeks spółek handlowych przyznał podmiotowość prawną. Można powiedzieć, zakreślając obszar podmiotowy, że zdolność rejestrowa to zdolność, która z reguły przysługuje podmiotowi rejestrowemu³⁹ na obszarze postępowania rejestrowego. Zdolność rejestrowa, zdaniem niektórych przedstawicieli doktryny, to nic innego jak legitymacja procesowa uczestnika postępowania rejestrowego⁴⁰. Legitymacja wynika bowiem ze związku, jaki zachodzi pomiędzy danymi podmiotami a przedmiotem procesu⁴¹ bądź postępowania nieprocesowego, z tym że w postępowaniu nieprocesowym uczestnik musi wykazać swój interes prawny (art. 510 § 1 k.p.c.)⁴². Interes prawny nie stanowi przesłanki legitymacji proce-

³⁷ Zdolności rejestrowej nie można bezpośrednio wyprowadzić ze zdolności prawnej, aczkolwiek można by ją przyrównać do kategorii zdolności czynnych; zob. A. Klein, *Zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych i inne zdolności a klasyfikacja zdarzeń prawnych*, Studia Cywilistyczne, t. XIII-XIV, Kraków 1969, s. 163 i nast.

³⁸ E. Norek, *op. cit.*, s. 60.

³⁹ Odnosnie do pojęcia podmiot rejestrowy zob. P. Bielski, *Podstawy organizacji i funkcjonowania rejestru przedsiębiorców – zagadnienia wybrane*, Rejent 2000, nr 2; D. Bugajna-Sporczyk, K. Kuć-Kwaśniewicz, *Krajowy Rejestr Sądowy – uwagi praktyczne*, Monitor Prawniczy 2001, nr 4; E. Marszałkowska-Krześ, *Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym. Komentarz*, Warszawa 2001.

⁴⁰ Zob. L. Ciuklin, A. Jakubecki, N. Kowal, *op. cit.*, s. 204.

⁴¹ M. Waliński, *Proces cywilny – funkcje i struktura*, Warszawa 1947, s. 132.

⁴² Interes prawny może być bezpośredni lub pośredni i nie wynika on z reguły, tak jak w procesie z naruszenia lub zagrożenia sfery prawnej, lecz z pewnych zdarzeń prawnych, które wywołują konieczność uregulowania wiążących się z nimi stosunków prawnych i rodzą obiektywną potrzebę wszczęcia postępowania lub wzięcia w nim udziału; *Komentarz do Kodeksu Postępowania Cywilnego*, Część pierwsza, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2002, s. 22.

sowej, ale wiąże się bezpośrednio ze zdolnością rejestrową, albowiem w postępowaniu rejestrowym osobowych spółek handlowych uczestnicy (wnioskodawcy) poza legitymacją procesową mają również interes prawny w dokonaniu wpisu do rejestru podmiotów w imieniu i na rzecz których podejmują czynności. *De lege ferenda* można postulować o wprowadzenie definicji zdolności rejestrowej do kodeksu postępowania cywilnego w zakresie przepisów o postępowaniu rejestrowym. Na tle dotychczasowych rozważań można powiedzieć, że „zdolność rejestrowa to zdolność uczestnika postępowania rejestrowego, nie wynikająca ze zdolności sądowej ani prawnej, pozostająca w związku ze zdolnością procesową i zdolnością do czynności prawnych, ale nie będąca ich pochodną. Zdolność rejestrowa to zdolność, której istnienie należy uzależnić od posiadania legitymacji procesowej”⁴³, aczkolwiek należy pamiętać, że pojęcie legitymacji jest pojęciem szerszym od zdolności rejestrowej, wchłaniającym zdolność rejestrową.

⁴³ Odnosnie do podanej definicji zdolności rejestrowej, zauważyć należy, że stanowi ona wynik prowadzonych przez autora rozważań na tle obszaru podmiotowego i przedmiotowego zdolności rejestrowej. Z uwagi na podaną definicję zdolności rejestrowej podnieść należy, że stanowi ona całościowy wynik zebranych poglądów dotyczących tej niezdefiniowanej ustawowo zdolności.